



การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในบริบทสังคมสมัยใหม่:  
กรณีศึกษาชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร  
Social and Cultural Change of Thai Song Dam People in Modern Society Context:  
A Case Study of Thai Song Dam in Wang-Or Village, Nihomtungphotalea Sub-District,  
Muang District, Kampeang Phet Province

ลลิตา ทองทับ<sup>1</sup>, สุมาลี เอ็มแยม<sup>2</sup>, และกรรณิกา อุสสาสาร<sup>3</sup>  
Lalida Thongthab, Sumaree Aemyaem, and Kanika Ussasarn

<sup>1,2</sup>นักศึกษาโปรแกรมวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร  
<sup>3</sup>อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

### บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร สัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์ สัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า (1) มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในทุกด้าน ทั้งในด้านวิถีการดำรงชีพ ระบบครอบครัวเครือญาติ การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะและประเพณี (2) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ คือ กระบวนการพัฒนาของรัฐ การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม และเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ทำให้วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ชาวไทยทรงดำมีการอนุรักษ์และดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง และยังคงรักษาประเพณีสำคัญ คือ การนับถือผีบรรพบุรุษที่ยังคงปฏิบัติและสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

**คำสำคัญ :** ชาวไทยทรงดำ/การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม/สังคมสมัยใหม่

### Abstract

The research objectives of this research were to; (1) study social and cultural change of Thai Song Dam people, (2) study factors impact on social and cultural change of Thai Song Dam people. This qualitative study used methods were; document study, historical interview, in-depth interview, and participant observation. This study found that Social and Culture of Thai Song Dam people have been changing each dimensions; way of life, kinship system, dressing, language, belief, religious, arts, and traditions. The factors impact on social and cultural change of Thai Song Dam people were state developed processes, cultural assimilation, and information technology. However, Thai Song Dam people still do conservation on their ethnic group identity and important tradition; dynasty ritual, as long as a present day.

**Keywords:** Thai Song Dam People / Social and Cultural Change / Modern Society

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Statement of the Problem)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกยุคทุกสมัย และทุกสังคม หากจะแตกต่างกันไปบ้างในเรื่องวิธีการและลักษณะของการเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตนั้นเป็นไปอย่างช้าๆ เนื่องจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ยังมีไม่มาก ระบบการสื่อสารและคมนาคมยังไม่ค่อยพัฒนาก้าวหน้าเท่ากับปัจจุบัน (พุทธิพนันท์ บุญเรือง, 2560) หากแต่ในบริบทของ



สังคมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสังคมที่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับการต่อยอดทางความรู้อย่างสูง มีการพัฒนาทั้งในด้านคอมพิวเตอร์และด้านเครือข่ายการสื่อสารและคมนาคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งผู้คน สินค้า บริการ เงินตรา สามารถถ่ายเทกันได้ในเวลาสั้น ระบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทาง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ก็มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและส่งอิทธิพลต่อกันและกันแทบทั้งสิ้น (Toffler, 1980 อ้างใน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550) ในขณะเดียวกัน สังคมสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 21 ก็เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างและคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ สำหรับสังคมไทยเองนั้นก็เป็สังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติและทางวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มคนต่างๆ อาทิเช่น เชื้อสายไทย จีน ญวน ลาว เขมร ไทยทรงดำ ไทยพวน มลายู ฯลฯ เข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานาน จนทำให้สังคมไทยมีลักษณะเป็นสังคมที่มีพหุวัฒนธรรม (สิริวรรณ ศรีพหล, 2555)

ในบริเวณพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมเพราะมีพื้นที่ติดต่อกับเพื่อนบ้านและภูมิภาคอื่นของประเทศไทยรวมถึงมีการอพยพโยกย้ายของผู้คนจากพื้นที่ต่างๆ มาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2559) ซึ่งในจังหวัดกำแพงเพชรเองก็เป็นจังหวัดที่มีความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มเดินทางเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานนับแต่อดีต และสืบเชื้อสายต่อมาจนถึงปัจจุบัน อันได้แก่ ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำ ไทยล้านนาหรือไทยวน ม้ง กะเหรี่ยงหรือปกากะญอ ลีซอหรือลีซอ และเมี่ยนหรือเย้า (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกำแพงเพชร, ม.ป.ป.)

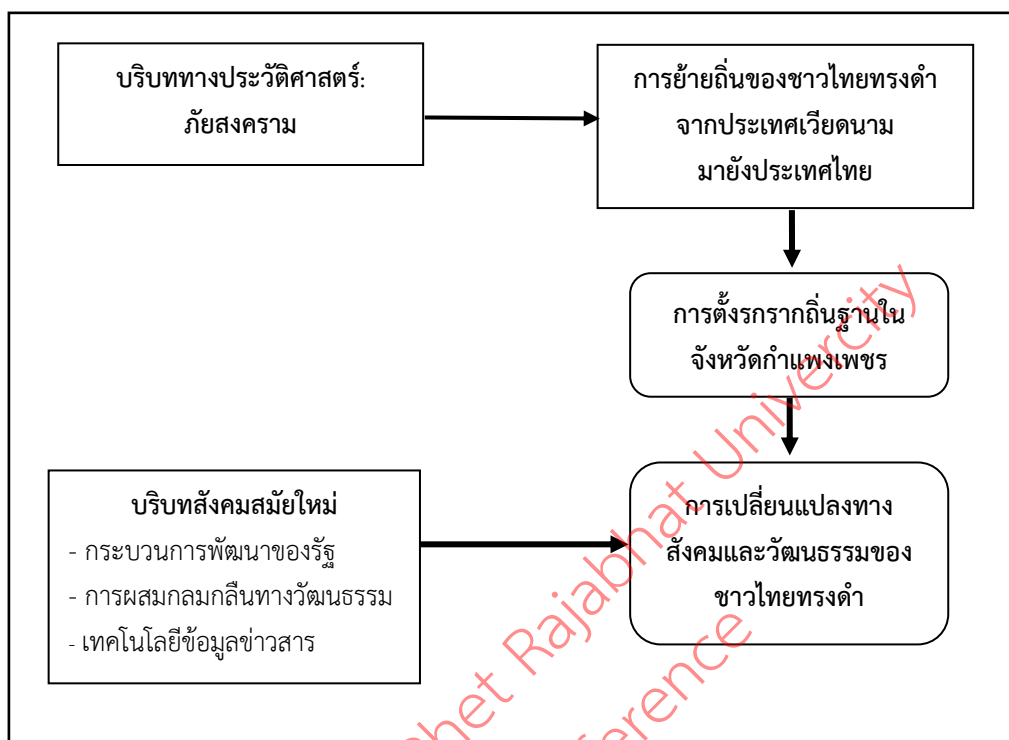
กลุ่มชาติพันธุ์ “ไทยทรงดำ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองแกงหรือในปัจจุบันคือ เตียนเบียนฟู ที่อยู่ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม โดยในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัชกาลที่ 1 ได้การกวาดต้อนเชลยศึกชาวไทยทรงดำเข้ามาในประเทศไทย (พิเชษ สายพันธ์, 2554) และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ชาวไทยทรงดำก็ได้อาศัยกระจัดกระจายในจังหวัดต่างๆ เช่น เพชรบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ซึ่งภายหลังก็ได้มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานไปในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ รวมถึงในจังหวัดกำแพงเพชรด้วย (อภิญวัฒน์ โพธิ์सान, 2552) ซึ่งในงานศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในบริบทของสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลต่อชีวิตของผู้คน ทำให้ชาวไทยทรงดำต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต รูปแบบของโครงสร้างทางสังคม พฤติกรรมทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ (พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล, 2541) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในพื้นที่หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมืองจังหวัดกำแพงเพชร

#### วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร



### กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลขั้นต้นหรือข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary) เป็นการเก็บจากข้อมูลจากเอกสารเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องพื้นที่วิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ วารสาร สารานุกรม เป็นต้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์และนำไปเป็นฐานคิดในการวางกรอบคิดในการศึกษาวิจัย

2. เมื่อได้ข้อมูลทุติยภูมิจนครบถ้วนครอบคลุมแล้วผู้วิจัยก็จะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field research) จะใช้วิธีการสำรวจพื้นที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง การจดบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้วิธีการเข้าไปในชุมชนเพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม ประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในรูปแบบต่างๆ โดยผู้วิจัยเริ่มการสำรวจพื้นที่หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 507 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 129 ครัวเรือน ที่ประกอบไปด้วยชาวไทยทรงดำ ชาวไทยอีสาน และชาวไทยภาคกลาง การสำรวจพื้นที่ครั้งนี้วัตถุประสงค์หลักเพื่อสำรวจชุมชนว่า ชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ตามแบบวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโหนดบอลล์ (Snow ball) ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำ รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนและเพื่อมีส่วนร่วมกับกิจกรรมร่วมกับกลุ่มชนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อใจระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มชนในชุมชนด้วย

3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมมาตรวจสอบข้อมูล

4. นำข้อมูลที่เสร็จสิ้นกระบวนการตรวจสอบตามวิธีการ นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงและ เขียนเป็นรายงานวิจัย



5. หลังจากที่เขียนรายงานวิจัย ผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์และกลุ่มคนอื่นๆ ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในรายงานการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มชนในชุมชนและทำให้กลุ่มชุมชนได้เรียนรู้และมีจิตสำนึกต่อชุมชนร่วมกัน

6. เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

### ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นชาวไทยทรงดำจำนวน 15 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ (Snow ball) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนจำนวน 2 คน ผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 คน และชาวบ้านไทยทรงดำ จำนวน 3 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชรได้เป็นอย่างดี

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษา “ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในบริบทสังคมสมัยใหม่ : กรณีศึกษาชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ” ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล 5 วิธี คือ การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary study) เป็นการที่มุ่งที่จะรวบรวมข้อมูลในประเด็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำและความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำแบบดั้งเดิมของหมู่บ้านวังอ้อตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อแนวทางสำหรับการจัดการรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการรวบรวมเอกสารจะประกอบไปด้วย (1) เอกสารขั้นต้น ที่เป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้มีการผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมเอกสารที่สำคัญที่เกี่ยวข้องที่เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำ (2) เอกสารชั้นรอง เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วในระดับหนึ่งเพื่อที่จะช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ที่ศึกษาจะได้ศึกษาได้ง่ายขึ้น ประกอบด้วย ตำราวิชาการ บทความ วารสาร หรืองานวิจัย วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ก่อนจะใช้เอกสารต้องมีการประเมินเอกสารหลักฐานก่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ วิธีการประเมินต้องพิจารณาประเมินทั้งแบบภายนอก (External criticism) คือ การประเมินลักษณะภายนอกทั่วไปของเอกสารหลักฐานว่าเป็นต้นฉบับของจริง ๆ มีส่วนเสียหายหรือไม่ หรือมีการดัดแปลงหรือไม่เพื่อให้ได้เนื้อหาสาระที่ถูกต้องเพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องที่สุดเพื่อการทำการวิจัยต่อไป (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558)

2. การสัมภาษณ์เชิงประวัติศาสตร์ เป็นการสัมภาษณ์ปราชญ์และผู้นำศาสนา เพื่อมุ่งที่จะรวบรวมข้อมูลรายละเอียดแบบเจาะลึกในอดีตเพื่อนำข้อมูลมาอ้างอิงและอธิบายประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่หมู่บ้านวังอ้อ ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กับปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำทางศาสนา ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์จากความจริงที่ยังมีได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะยังไม่เคยถูกเปิดเผยหรือถูกลบเลือนไป และได้ข้อมูลจากผู้มีประสบการณ์ความรู้และมีส่วนร่วมกับการวัฒนธรรมไทยทรงดำโดยตรง

3. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) เป็นการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเพื่อการเรียนรู้และเข้าใจในระดับลึกในประเด็นวิจัย (Erlandson, et al., 1993) โดยการซักถามพูดคุยกันระหว่างการสัมภาษณ์แบบบุคคล เป็นการคุยอย่างมีจุดมุ่งหมายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับกลุ่มคนที่เป็กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวไทยทรงดำเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ โดยเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Form) ซึ่งไม่ได้กำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้า ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระด้วยคำพูดของตนเอง

4. เครื่องบันทึกเสียง (Digital voice recorder) ใช้ประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เจาะลึกทำให้ได้ข้อมูลครบถ้วน

5. กล้องถ่ายรูป (Digital camera) เพื่อบันทึกถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวขณะการสัมภาษณ์และเข้าร่วมกิจกรรม



### การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ความถูกต้อง เทียงตรง และมีความน่าเชื่อถือ โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin, 1970 อ้างใน สรรเกียรติกุลเจริญ, 2558, หน้า 17) คือ

1. การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data triangulation) เน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือมีถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อพบมาเหมือนกันนั้นแสดงว่าผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในหลายช่องทาง ทั้งจากเอกสาร คำบอกเล่าทางประวัติศาสตร์ การสนทนาแบบเจาะลึก ในบุคคลหลายระดับที่รับผิดชอบและมีส่วนร่วมในเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในบริบทสังคมสมัยใหม่: กรณีศึกษาชาวไทยทรงดำ หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร” ดังนั้นผู้ศึกษาศึกษาจำเป็นต้องตรวจสอบข้อมูลให้รอบด้าน

2. การตรวจสอบด้านผู้วิจัย (Investigation triangulation) เน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัย หรือผู้เก็บข้อมูล หากได้ข้อมูลเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ถ้าผู้เก็บข้อมูลที่เหมือนกันแสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลได้ตามแหล่งต่างๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรงและแม่นยำที่สุดด้าน

3. การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory triangulation) เน้นการตรวจสอบว่าถ้ามีการใช้ทฤษฎีที่หลากหลายแล้ว ข้อมูลที่ได้มาเป็นไปทิศทางเดียวกันแสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง

### การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์จากคำบอกเล่าต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดระบบแยกเป็นหมวดหมู่ที่จะศึกษาให้ความหมายข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดจากนั้นจึงนำไปสังเคราะห์เพื่อสร้างข้อเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ (สุภาวดี จันทวานิช, 2546, หน้า 35) ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์สังคมและวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ ในด้านวิถีชีวิต ระบบครอบครัวเครือญาติ การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ศิลปะ และประเพณี โดยพรรณนาให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การตั้งรกรากถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยถอดเทปข้อความเสียงที่สัมภาษณ์เชิงลึกแบบคำต่อคำของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน

2. ผู้วิจัยสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปเสียงสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลไปเรียบเรียงให้เหลือแต่ประเด็นสำคัญ แล้วจึงนำไปตรวจสอบความถูกต้องโดยการเปรียบเทียบกับข้อมูลที่จัดบันทึกไว้ จัดข้อมูลให้เป็นระบบ เมื่อเรียบร้อยแล้วนำมาจัดประเด็นต่างๆ ได้แก่ วิธีการดำรงชีพ ระบบครอบครัวเครือญาติ การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะ และประเพณี

3. การสรุปและการตีความ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการสามเส้า ด้วยการพิจารณาความสอดคล้องกันของข้อมูลที่เก็บข้อมูลได้และข้อมูลที่ศึกษาได้จากตำรา จากนั้นจัดทำข้อสรุป และพรรณนาตามกรอบแนวคิดของการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้หาความหมายของข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาสร้างระบบความคิด จากนั้นดำเนินการอภิปรายผลการศึกษา เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ รวบรวมข้อเสนอแนะต่อการวิจัยวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในอนาคต (สรรเกียรติ กุลเจริญ, 2558, หน้า 38)

### สรุปผลการวิจัย

จากคำบอกเล่าและเอกสารหลักฐานแสดงให้เห็นว่า หมู่บ้านวังอ้อตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มและมีวังน้ำขนาดใหญ่ซึ่งมีต้นอ้อขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันตั้งชื่อหมู่บ้านตามสิ่งแวดล้อมว่า “บ้านวังอ้อ” มาจนถึงปัจจุบัน บริบทพื้นที่หมู่บ้านวังอ้อส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีพื้นที่ทั้งหมด 1,839 ไร่ ด้านทิศเหนือติดต่อกับหมู่ที่ 16 บ้านหนองอึ่ง ด้านทิศใต้ติดต่อกับหมู่ที่ 8 บ้านใหม่ศรีอุบล ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 3 บ้านสระเตย และด้านทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ 4 บ้านโพธิ์ทะเล หมู่บ้านวังอ้อมีประชากรทั้งหมด 507 คน มีจำนวนครัวเรือน 129



รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5  
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

หลังคาเรือน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่ม คือ ไทย อีสาน ไทยทรงดำ และไทยภาคกลาง

เพชร เพ็งสมยา (สัมภาษณ์, 2561, สิงหาคม 25) เล่าว่า การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ เริ่มจากมีพ่อเลื่อน เพ็งสมยา ซึ่งเป็นคนจังหวัดสุพรรณบุรีได้เดินทางไปยังจังหวัดสุโขทัยเพื่อหาที่ดินทำกินใหม่ และภายหลังมีภรรยาและลูกที่จังหวัดสุโขทัย แต่พื้นที่ทำกินในจังหวัดสุโขทัยเกิดการน้ำท่วมบ่อยครั้ง จนไม่สามารถปลูกข้าวได้และไม่ได้ผลผลิตทำให้ครอบครัวไม่มีอาหารกิน จึงจำเป็นต้องหาแหล่งที่ทำกินใหม่เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว พ่อเลื่อนได้ออกเดินทางกับลูกชายเสาะหาที่ทางทำกินใหม่และมีคนบอกว่าพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชรน้ำไม่ท่วม พวกเขาจึงออกเดินทางมาสู่ที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร แล้วจึงกลับไปบอกครอบครัวว่า “พื้นที่ดีน้ำไม่ท่วม กับข้าวกับปลาดี แหล่งอาหารดีทำกินง่าย พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์” และในปี พ.ศ. 2502 พ่อเลื่อนจึงตัดสินใจได้เดินทางไปตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล เพื่อมาตั้งหลักหาที่อยู่อาศัยและหาที่ทางทำกินอยู่ก่อน โดยในขณะนั้นยังไม่มีที่ทางเป็นของตนเองจึงได้สร้างกระท่อมที่ทำไม้ไผ่เป็นที่อยู่อาศัยอยู่กับลูกชาย 2 คน และเช่าพื้นที่เพื่อทำนาทำไร่รานานับ 6 ปี

ต่อมาปี พ.ศ. 2508 พ่อเลื่อน เพ็งสมยา กลับไปรับครอบครัวและญาติพี่น้องที่อยู่จังหวัดสุโขทัยและได้พากันอพยพมาอยู่ที่บ้านวังอ้อ จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2511 นิคมสร้างสร้างตนเองทุ่งโพธิ์ทะเลได้จัดสรรที่ดินให้ทำกินให้กับประชาชนครอบครัวละ 16 ไร่ และที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัยอีก 2 ไร่ ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นั้นพื้นที่นิคมทุ่งโพธิ์ทะเลก็มีผู้คนอพยพมาจากหลากหลายพื้นที่ หลายเชื้อชาติมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่เช่นปัจจุบันนี้

**การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ** พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งวิถีการดำรงชีพ ระบบครอบครัวเครือญาติ การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ศาสนา ศิลปะ และประเพณี ดังนี้

1) วิถีการดำรงชีพ แต่เดิมชาวไทยทรงดำในบ้านวังอ้อมีอาชีพหลัก คือ การทำไร่ทำนาและรับจ้างทั่วไป แต่ในปัจจุบัน ด้วยสภาพแวดล้อมและสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้พวกเขาได้มีการเปลี่ยนมาทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น คือ ทำไร่อ้อย ทำสวนกล้วยไข่ ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐที่เข้าสนับสนุนให้ชาวบ้านเพาะปลูกพืชพาณิชย์ รวมถึงการขยายตัวของสังคมเมืองที่ส่งผลต่อการออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน อาชีพของชาวไทยทรงดำก็มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การไปเป็นแรงงานก่อสร้างในเมือง การทำอาชีพรับราชการ การทำงานในบริษัทเอกชน ส่วนการเปลี่ยนแปลงในด้านการสร้างที่อยู่อาศัยนั้น พบว่า แต่เดิมชาวไทยทรงดำมีการสร้างบ้านเรือนที่มีรูปทรงเป็นกระดองเต่า เนื่องจากชาวไทยทรงดำเคยอาศัยอยู่ในบริเวณประเทศเวียดนามและลาว ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็น จึงสร้างบ้านเรือนให้มีมิดชิดเพื่อป้องกันลม ฝุ่นบ้านด้วยฟากไม้ไผ่และมีใต้ถุนบ้านสูงไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ แต่ในปัจจุบันชาวไทยทรงดำมีการสร้างบ้านเรือนให้มีความคงทน แข็งแรงและมีรูปแบบทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ชาวไทยทรงดำยังคงมีการสร้าง “กะล้อห้อง” ซึ่งเป็นห้องสำหรับบรรพบุรุษและมีหิ้งสี่เหลี่ยมสำหรับวางผีเรือน และมีสมุดจรรยาข้อบรรพบุรุษที่ล่องกลับไปแล้วไว้ในบ้านทุกหลังตามจารีตประเพณีดั้งเดิม

2) ระบบครอบครัวเครือญาติ เดิมครอบครัวของชาวไทยทรงดำเป็นครอบครัวขยาย มีการแต่งงานโดยฝ่ายหญิงจะไปอยู่ครอบครัวของฝ่ายชายหลังการแต่งงาน อำนาจในครอบครัวเป็นของผู้ชายที่มีอำนาจเหนือผู้หญิง ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะใช้นามสกุลของสามีและนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายชาย ภายในครอบครัวผู้ชายจะดูแลเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานและคนในชุมชน แต่ปัจจุบันครอบครัวของชาวไทยทรงดำมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เนื่องจากลูกชายจะแยกครอบครัวไปตั้งบ้านเรือนใหม่และครอบครัวมีขนาดเล็กลง นอกจากนี้ การแต่งงานของชาวไทยทรงดำมีการแต่งงานกับคนภายนอกชุมชนมากขึ้น ซึ่งคนภายนอกที่แต่งงานกับชาวไทยทรงดำจะต้องนับถือผีบรรพบุรุษตามไปด้วย

3) การแต่งกาย ชาวไทยทรงดำมีการแต่งกายด้วยชุดสีดำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะจนทำให้ถูกเรียกว่าเป็น “ไทยทรงดำ” ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนที่แต่งกายด้วยชุดสีดำ ซึ่งแต่เดิมนั้นชาวไทยทรงดำจะเริ่มตั้งแต่การปลูกฝ้าย ปลูก



รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5  
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

หม่อนเลี้ยงไหม เพื่อผลิตเส้นใยและย้อมสีผ้าด้วยต้นคราม ซึ่งผู้หญิงจะทำหน้าที่ในการตัดเย็บ แต่ในปัจจุบัน การแต่งกายของชาวไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยมาสวมใส่เสื้อผ้าของชาวไทย เพราะสามารถหาซื้อได้ง่าย และมีราคาถูกกว่าชุดของไทยทรงดำ นอกจากนี้เหตุผลที่ชาวไทยทรงดำไม่นิยมใส่ชุดไทยทรงดำเพราะต้องการให้มีความกลมกลืนกับคนไทยทั่วไป



ภาพที่ 2 การแต่งกายของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ

3) ภาษา ชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ยังคงสามารถพูดและใช้ภาษาของชาวไทยทรงดำแบบดั้งเดิมได้ อย่างไรก็ตาม ชาวไทยทรงดำรุ่นใหม่สามารถเข้าใจภาษาพูดของชาวไทยทรงดำได้ แต่จะนิยมใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสารมากกว่า เพราะกลัวจะสื่อสารกับคนในชุมชนที่เป็นคนไทยอีสานและไทยกลางไม่เข้าใจ และเมื่อเด็กไทยทรงดำรุ่นใหม่ไปโรงเรียนส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสาร

4) ความเชื่อ ชาวไทยทรงดำมีความผูกพันอยู่กับความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อเรื่องขวัญเป็นอย่างมาก พวกเขาเชื่อว่าผีนั้นมียานาจอให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษา ซึ่งหากชาวบ้านกระทำในสิ่งไม่ดีจะเป็นการผิดผี ทำให้ผีเรือนจะลงโทษได้ โดยในความเชื่อของชาวไทยทรงดำนั้น ผีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ “ผีดี” คือ ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ เป็นผีที่คุ้มครองป้องกันคนในบ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข และ “ผีร้าย” คือ ผีที่เกิดจากการตายไม่ดีหรือตายโหง และผีป่า ซึ่งชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่า เป็นผีที่สถิตอยู่ตามป่าหรือต้นไม้ หากชาวบ้านกระทำไม่ดีพอใจ ผีร้ายนี้จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ นอกจากนี้ ชาวไทยทรงดำยังนับถือ “ผีฟ้า” หรือ “ถน” ซึ่งเป็นเทวดาที่คอยดูแลรักษาผีบ้านผีเรือนแลผีประจำหมู่บ้านให้อยู่กันด้วยความร่มเย็นเป็นสุขด้วย

5) ศาสนา ในอดีตนั้นชาวไทยทรงดำไม่มีการนับถือศาสนา แต่พวกเขามีความเชื่อเรื่องการนับถือผี แต่ภายหลังเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ชาวไทยทรงดำได้มีการเปลี่ยนแปลงมานับถือศาสนาพุทธ ทำให้ในปัจจุบันชาวไทยทรงดำจึงนับถือทั้งตามความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อในศาสนาพุทธควบคู่กัน

6) ศิลปะ ชาวไทยทรงดำมีศิลปะการฟ้อนรำ ซึ่งแต่เดิมจะมีการละเล่นในช่วงเดือน 5 และเดือน 6 ซึ่งเป็นเวลาการพักผ่อนของชาวไทยทรงดำที่ว่างเว้นจากการทำนา โดยมีการละเล่นฟ้อนรำที่มีการให้จังหวะเสียงแคน การฟ้อนรำที่สำคัญ ได้แก่ รำแกนยา รำแกนแล่น รำแกนระบำ แต่ในปัจจุบัน การฟ้อนรำของชาวไทยทรงดำได้เลือนหายไปเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด ซึ่งในหมู่บ้านวังอ้อชาวไทยทรงดำจะมีการแสดงฟ้อนรำอยู่บ้างตามกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน

7) ประเพณี ชาวไทยทรงดำจะมีประเพณีที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี ซึ่งมีการปฏิบัติกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษ ซึ่งชาวไทยทรงดำ



จะมีการเช่นไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วที่เรียกว่า “พิธีเสนเรือน” โดยมีหอมเสนเป็นผู้ประกอบพิธีสำคัญนี้ ชาวไทยทรงดำในบ้านวังอ้อยยังคงรักษาประเพณีนี้จนถึงปัจจุบัน

### ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ ได้แก่

1) กระบวนการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีพจากการทำไร่ทำนาเพื่อยังชีพมาเป็นการเพาะปลูกพืชไร่ที่เป็นพืชเชิงเดี่ยวเชิงพาณิชย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ที่เป็นที่ดินทำกินของครอบครัว ในขณะที่เดียวกันกระบวนการพัฒนาของรัฐที่เร่งสร้างความทันสมัยในพื้นที่ชนบทยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนหมู่บ้าน เช่น ถนนหนทาง สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในหมู่บ้าน นอกจากนี้ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยทรงดำกับคนภายนอกชุมชนที่มีมากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายนอกชุมชนหมู่บ้าน ทำให้ชาวไทยทรงดำมีการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น ในขณะที่ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวเครือญาติก็มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม คือ เปลี่ยนจากการเป็นครอบครัวขยายไปเป็นครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีการแต่งงานกับคนภายนอกชุมชนหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น

2) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม โดยชาวไทยทรงดำรับเอาวัฒนธรรมอื่นจากทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้ามาผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ทำให้มีการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านการแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ความเชื่อที่มีผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผีและความเชื่อในพุทธศาสนา ทำให้วัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อยมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม

3) เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่มีความก้าวหน้าในสังคมสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่เร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อยได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เพราะทำให้ชาวไทยทรงดำสามารถรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านเครื่องมือการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้วิถีคิด และพฤติกรรมทางสังคมที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยพบว่า ชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อยยังคงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ โดยการฟื้นฟูศิลปะการฟ้อนรำ การแต่งกายด้วยชุดไทยทรงดำ และการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีของคนในชุมชนเอาไว้ ซึ่งชาวไทยทรงดำมีการจัดแสดงวัฒนธรรมของตนเองในกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นในชุมชนในโอกาสต่างๆ

### อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยว่า

1. ชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อันเป็นผลมาจากทั้งกระบวนการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ สอดคล้องกับงานศึกษาของรัชนี คุ่มสวัสดิ์ (2554) เรื่องวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ที่พบว่า กระบวนการพัฒนาประเทศของรัฐเร่งให้มีการกระจายความเจริญสู่ชนบท โดยเน้นความเจริญด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ส่งผลให้ชุมชนต้องมีการปรับรูปแบบวิถีชีวิต โดยประยุกต์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นให้เข้ากับวิถีชีวิตดั้งเดิมของตน

2. การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อย สอดคล้องกับการศึกษาของวิฑูพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี (2553) เรื่องการปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่ง กรณีศึกษาบ้านเกาะแรด อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่พบว่า สภาพเศรษฐกิจของชุมชนมีการขยายตัวมากขึ้นเป็นลำดับ ประชากรส่วนใหญ่เปลี่ยนอาชีพจากการทำนามาเป็นการทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ยางผลิตรถยนต์ คนในชุมชนมีโอกาสด้านการศึกษา มีอิสระในการเลือกคู่ครอง และมีรูปแบบทางสังคมมีทิศทางเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับสังคมเมืองมากขึ้น ส่วนในด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมพบว่า คนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนรับวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่นเข้ามาผสมผสานร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน มีการปรับเปลี่ยนขั้นตอน





ในการปฏิบัติพิธีกรรมให้สะดวกขึ้น และระบบเศรษฐกิจและสังคมมีผลกระทบต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

3. เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยเร่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อ สอดคล้องกับ งานศึกษาของ มนุ สิงห์เรือง (2550) เรื่องความเปลี่ยนแปลงประเพณีไทยทรงดำ กรณีศึกษาประเพณีเสนเรื่อนของชาวไทยทรงดำบ้านหนองเต่าดำ หมู่ที่ 4 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า ในชุมชนของชาวไทยทรงดำมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

4. ชาวไทยทรงดำในหมู่บ้านวังอ้อยยังคงมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ สอดคล้องกับงานศึกษาของภัททิยา ยิมเรวัต (2544) ที่พบว่าชาวไทยทรงดำให้ความสำคัญกับการแสดงความกตัญญูและสร้างความสามัคคีในกลุ่มเครือญาติ ทำให้ชาวไทยทรงดำยังคงประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมถึงประเพณีต่างๆ ที่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย แม้ว่ารูปแบบของพิธีกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปเพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัยในปัจจุบันก็ตาม

### ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

#### ข้อเสนอแนะต่อการนำผลวิจัยไปใช้

1. รัฐควรมีการส่งเสริมการพัฒนาที่มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้าน
2. หน่วยงานต่างๆ ควรสนับสนุนกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในการธำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของตนเอง

#### ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล เพื่อให้ทราบถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการต่อยอดและนำไปสู่การพัฒนาโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานได้ในอนาคต

#### เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). **คลื่นลูกที่ 5 ปรารถนา สังคม: สังคมไทยที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมิเดีย.
- พวงเพชร สุรตันกรีกุล. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- พิเชษ สายพันธ์. (2554, มกราคม-มิถุนายน). เมืองเถาง-เตียนเบียนฟู: การเมืองชาติพันธุ์และการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐสังคมนิยมของกลุ่มไทในเวียตนาม. **วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา**, 30(1): 10-46.
- พิ พิ ธ ภี ณ ข ุ ส ถ า น แ ท่ ง ซ า ดิ ก ำ แ พ ง เ พ ช ร . ( ม . ม . ป . ). **นิ ท ร ร ศ ก า ร**. [Online]. Available: <http://www.virtualmuseum.finearts.go.th/kamphaengphet/index.php/th/event.html> [2561, สิงหาคม 6].
- พุดธินันท์ บุญเรือง. (2560, มกราคม - เมษายน). การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชนชายแดนต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC): การเกิดขึ้นของจุดผ่านแดนถาวรช่องงูดู่และการตอบสนอง ของคนท้องถิ่นในอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี. **วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์**, 4(1): 1-21.
- เพชร เพ็งสมยา. (2561, สิงหาคม 25). ผู้นำชุมชน, หมู่บ้านวังอ้อ ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล อำเภอมือง จังหวัดกำแพงเพชร. สัมภาษณ์.
- ภัททิยา ยิมเรวัต. (2544). **ประวัติศาสตร์ลึกลับสองจุไท**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- มนุ สิงห์เรือง. (2550). การศึกษาความเปลี่ยนแปลงประเพณีไทยทรงดำ กรณีศึกษาประเพณีเสนเรื่อนของชาวไทยทรงดำบ้านหนองเต่าดำ หมู่ที่ 4 ตำบลวังอิทก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รัชนี คุ้มสวัสดิ์. (2554). **วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำในเขตตำบลหนองชุมพล อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.



รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5  
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

- วิชูพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี. (2553). การปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโขงกรณีศึกษา บ้านเกาะแรต อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สรระเกียรติ กุลเจริญ. (2558). การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. [Online]. Available: [http://digital\\_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/53810217.pdf](http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/53810217.pdf) [2561, สิงหาคม 5].
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2555). การพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลเรื่องพหุวัฒนธรรมสำหรับครูสังคมศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญวัฒน์ โพธิ์सान. (2552). คติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโขง. มหาสารคาม: หจก.อภิชาติการพิมพ์.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559). อัตลักษณ์ภูมิปัญญาและการสืบสานภาษาชาติพันธุ์ไทดำภาคเหนือตอนล่าง. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Denzin, N. K. (1970). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. Chicago: Aldine.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L. & Allen, S. D. (1993). *Doing Naturalistic inquiry: A guide to methods*. London: Sage.

The 5th Kamphaeng Phet Rajabhat University  
National Conference